

Kansankynttilästä kansalaisvaikuttajaksi

Kasvatustieteiden ylioppilas Anna-Kaarina Uusitalo opiskelee Kajaanin opettajankoulutusyksikössä kolmatta vuotta luokanopettajaksi. Omien sanojensa mukaan hän on aina ollut kiinnostunut kansalaisvaikuttamisesta. Todenteolla aihe tempaisi mukaansa syksyllä 2004, kun hän ryhtyi tekemään aiheesta pro gradu-tutkielmaansa. Anna-Kaarina toimii myös Kajaanin opettajankoulutusyksikön kansalaisvaikuttamisen työryhmässä ja on mukana useassa kansalaisvaikuttamista edistävässä projekteissa Kajaanissa ja muualla Kainuussa. Anna-Kaarina Uusitaloa haastatteli Helsingin normaalilyseon opinto-ohjaaja Raila Pirinen.

Uusiin perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelmiin on sisällytetty ”Osallistuva / Aktiivinen kansalainen ja yrittäjä” –aihekokonaisuus. Kuinka tuttua kansalaisvaikuttamiseen kasvattaminen on opettajiksi opiskeleville?

A-KU: Aihekokonaisuutena kansalaisvaikuttaminen saattaa useasta opiskelijasta tuntua vieraalta ja abstraktilta. Jo pelkkä termi aiheuttaa kysymyksiä. Mitä se tarkoittaa? Kansalaisvaikuttamisen määrittely voi tuottaa päänvaivaa vielä kentällä oleville opettajillekin, saattikka sitten opettajaksi opiskeleville. Luokanopettajakoulutuksessa pitäisi keskittyä nykyistä enemmän kansalaisvaikuttamiseen. Tulisi varmistaa, että aihekokonaisuus ei jää pelkästään opetussuunnitelman tasolle vaan antaa työkaluja siihen, miten se saadaan käytäntöön. Ei riitä, että opiskelemme asioita ilman, että niillä on soveltamisarvoa työelämään. Olisi mukava päästä todellisuudessa opiskelemaan, mitä kaikkea kansalaisvaikuttaminen voi opettajantyössä olla.

Miten sinä kasvattaisit vaikuttamaan?

A-KU: Kunnan kansalaisen kriteereitä on yhteisesti pohdittava ja avattava. Opettajankoulutuksen tulisi varmistaa, että opiskelija omasta kansalaisaktiivisuuden tasostaan huolimatta saisi todellisia eväitä työelämään. Opettajankoulutuksen on kyettävä motivoimaan opiskelijat käymään uuden aihekokonaisuuden kimppuun. Sosiaalisten taitojen merkitys korostuu yhteiskunnassamme yhä enemmän ja enemmän. Sen vuoksi koulunkin tulee antaa lapselle eväitä mielipiteensä ilmaisuun, paikallisten ja yhteiskunnallisten asioiden seuraamiseen ja ymmärtämiseen. Mikäli haluamme kasvattaa oppilasta vastuullisia, aktiivisia ja kriittisiä kansalaisia emme voi jättää kansalaisvaikuttamisen käytäntöön viemistä opettajaopiskelijoiden omalle vastuulle olettaen, että he itse ottavat asiasta selvää.

Miten opettaja voi kannustaa oppilaita aktiivisiksi osallistujiksi?

A-KU: Opettajan työ sisältää paljon eri elementtejä opetustyön lisäksi. Paineita kasautuu varmasti jokaisen opettajan harteille useammalta eri suunnalta ja joskus voi tuntua vaikealta löytää kaiken informaation joukosta se olennainen ja samalla keskittyä opetustyöhön. Jonkun mielestä kansalaisvaikuttaminen saattaa tuntua lisärasitteelta. Itse näen sen kasvatuksen työvälineenä, joka läpäisee kaikki oppiaineet. Kansalaisvaikuttamisessa on kyse sisällöistä ja menetelmistä. Aktiivisen kansalaisuuden tulisi olla kaiken opetuksen perusta ja lähtökohta. Sitä voi käyttää apuna vaikka jokaisessa oppiaineessa silloin, kun siihen on luonteva tilaisuus. Opettajan on vain oltava kaikki aistit avoimena. Hänen on kyettävä haistelemaan, milloin vedetään kansalaisvaikuttamisen ässä hihasta ja näin saada uutta näkökulmaa opetukseen.

Opettajan tulee käyttää oppilaiden omaa aktiivisuutta ja sisäistä motivaatiota porukkanana oppimiseen sekä huomioida koulun ympärillä olevat tahot ja pyytää heidät mukaan yhteistyöhön. Luokka voi tehdä vierailuja tai kutsua vierailijoita kouluun. Toinen erittäin yksinkertainen ja helppo tapa tuoda kansalaisvaikuttaminen lähelle lasta on ottaa sanomalehti osaksi päivittäistä opetusta. Oppilaskunta-toiminnan virittäminen tavoitteelliseksi koko koulun toimintamuodoksi on myös hyväksi havaittu tapa saada oppilaat kiinnostumaan ja vaikuttamaan heitä koskeviin asioihin. Sitä kautta he voivat saada ensimmäisiä positiivisia kokemuksia vaikuttamisesta ja näin tuntee, että heidän omilla mielipiteillensä on merkitystä. Tämä kaikki kuitenkin edellyttää, että opettaja ymmärtää mikä on kansalaisvaikuttamisen merkitys ja muoto.

Mitkä ovat opettajan tärkeimmät haasteet kansalaisvaikuttamiseen kasvatustyössä?

A-KU: Ennen opettaja oli kansankynttilä ja paljon suuremmassa määrin kansalaisvaikuttaja. Opettaja piti koko koulua ympäröivää elämää vireänä. Nyt tuo status on muuttumassa ja samalla luokanopettajien kansalaisaktiivisuus on laskussa. Emme ole enää ”kylän keskipisteitä” eikä yhteiskunnallisia asioita koeta välttämättä niin merkittäväksi kuin ennen. Yhteiskunta on muuttunut individualistisempaan suuntaan. Vastuun ottaminen yhteisöstä ei ole samalla tavalla itsensäselvyys kuin ennen.

Toisena ongelmana näkisin liiallisen oppiainesidonnaisuuden, joka kaventaa helposti ajattelua jo opiskeluaikana. Luokanopettajaopinnot suoritetaan hyvin kaavamaisesti ja tyydytään nopeasti valmiisiin ratkaisuihin. Ylimääräinen työ yhteisten asioiden hyväksi ei herätä kiinnostusta. Ei ehkä nähdä mitä kaikkea siitä voisi itse saada. Laittamalla itsensä likoon rohkeammin vastineeksi voisi saada huikeita kokemuksia, elämyksiä ja oppimistapahtumia.

Kolmas näkökulma on kotien muuttuminen. Monet asiat saavat alkusysäyksen juuri kotoa ja kasvatuksesta. Jos kotoa ei ole saatu mallia kansalaisvaikuttamisesta, on se opettajan tehtävä. Tämä on mielestäni se ydinkysymys ja suurin haaste, mihin opettajankoulutuksen tulee vastata. Voiko siis tulevia opettajia opettaa olemaan aktiivisia kansalaisia? Mikäli ajatus ja mielenkiinto aiheeseen ei lähde opettajasta itsestään niin voiko sen opettaa toiselle? Mikä on todennäköisyys teorian siirtymiseen käytäntöön, jos sisäinen motivaatio on alhainen?

Mistä saadaan aktiivisia opettajia?

A-KU: Useiden keskustelujen, kokemusten, kirjallisuuden ja tutkimusaineiston pohjalta olen päätenyt siihen tulokseen, että suuntautuneisuus kansalaisvaikuttamiseen syntyy jo varhain. Kodilla ja muualta saaduilla malleilla on suuri merkitys aktiivisuuden heräämiseen. Opettaja on kuitenkin mielestäni se henkilö, jossa kansalaisvaikuttaminen pitäisi näkyä selkeästi. Tästä herääkin ajatus siitä kuinka haluamme huomioida tämän tulevissa opettajissa. Olisiko mahdollista valikoida tuleviksi opettajiksi sellaisia henkilöitä joilla on luontaista kiinnostusta aiheeseen? En tarkoita, että kaikkien tulevien opettajien tulisi olla käveleviä kansalaisvaikuttajia vaan mikäli pääsykokeissa voidaan valikoida tasavahvojen joukosta niitä, joiden vahvuudet tulevat esille yhteiskunnallisessa aktiivisuudessa, niin miksi mahdollisuutta ei hyödynnettäisi. Musikaalisen ja liikunnallisen ja muiden vahvuuksien ohella myös yhteiskunnallinen aktiivisuus tulisi huomioida.

Keitä kasvattajia aihe koskee?

A-KU: Kuten huomata saattaa kansalaisvaikuttaminen on monitahoinen asia. Sen näkee selvästi myös opetustyössä, koska se on koko yhteiskunnan läpäisevä ja kaikkia tahoja koskeva aihekokonaisuus. Meidän tulee miettiä rakentavasti ja vastuullisesti yhdessä sitä, miten aktiivisen kansalaisuuden tulisi näkyä opettajakouluttajien koulutuksessa, opettajaksi opiskelevien koulutuksessa, kentällä olevien täydennyskoulutuksessa ja koululuokassa, koska sille on selkeä paikka ja tarve.